

/Review/125736718?fbclid=IwZXh0bgNhZW0CMTEAAR5m7cNB R0Mq6szGUOGx4wn6A7x1exQezCILDiLWmewoWcDjHRiAcv2 w0fQ8A_aem_lbnLKkgneI0LdobzEu0eeg.

5. Постанова Верховного Суду від 05 лютого 2025 року в справі № 216/3169/22. URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/125063459?fbclid=IwZXh0bgNhZW0CMTEAAR4DBQ-kcc0dH4CiX6MXRdjYzu0gTc2CVHeBC6AXmBNvycy7Se5ExcNdAO8BTA_aem_s9zoUegcX2JeybeZ5qpw1A.

6. Постанова Верховного Суду від 20 березня 2024 року в справі № 233/1446/22. URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/117884068?fbclid=IwZXh0bgNhZW0CMTEAAR7uZUYKQsBdOHkqRgJN3vkO1jhl1fqJ5JBQXOVrnwpPub4yfkL4g_gjCDfYLw_aem_0o9gNiqWwZv2ZpSGUYkCLw.

Турик Євген Михайлович,
ад'юнкт кафедри кримінального
процесу Національної академії
внутрішніх справ

ГАРАНТІЇ ЗАКОННОСТІ ПОЧАТКУ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ В УМОВАХ ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ: ПРОБЛЕМИ ТА ВИКЛИКИ

Повномасштабне військове вторгнення Російської Федерації в Україну у 2022 році створило безпрецедентні виклики для всієї системи кримінальної юстиції. Одним із найвразливіших етапів є початок досудового розслідування, що виступає основною процесуальною формою реалізації завдань кримінального провадження. У воєнний час, коли гарантовані Конституцією України права і свободи громадян зазнають тимчасових обмежень відповідно до Закону України «Про правовий режим воєнного стану» [1], постає потреба у перегляді наявних механізмів забезпечення законності саме на початковій стадії провадження.

Відповідно до ст. 214 КПК України, органи досудового розслідування зобов'язані внести відомості до Єдиного реєстру досудових розслідувань (далі ЄРДР) не пізніше 24 годин після подання заяви чи повідомлення про кримінальне правопорушення [2]. Проте в умовах дії воєнного стану відповідні терміни та порядок фіксації таких відомостей можуть бути ускладнені об'єктивними обставинами, зокрема це може

бути викликане знищенням чи переміщенням слідчих підрозділів, обмеженим доступом громадян до слідчих органів, або ж тимчасовим призупиненням функціонування ЄРДР в окремих регіонах.

Відсутність спеціального порядку, адаптованого до умов надзвичайного чи воєнного стану, створює ризики юридичної невизначеності щодо моменту початку досудового розслідування та його законності. Особливо це актуально у справах, пов'язаних з воєнними злочинами, порушеннями прав цивільного населення, мародерством, зникненням людей тощо.

Війна ускладнює реалізацію права на звернення із заявою про злочин. Як зазначено у Рішенні ЄСПЛ у справі «Кудла проти Польщі» (2000), доступ до ефективного механізму захисту прав є основоположною гарантією [3]. В умовах воєнного стану громадяни нерідко позбавлені фізичної можливості подати заяву через евакуацію або тимчасову окупацію територій, побоюються переслідувань з боку військових чи незаконних збройних формувань, а також іноді не отримують належної реакції від правоохоронних органів. Це ставить під сумнів ефективність доступу до правосуддя. Відсутність чітких комунікаційних каналів унеможливорює об'єктивне реагування органів досудового розслідування на заяви. Додатково, ризики створюються й через інколи надмірне розширення дискреції правоохоронців, коли вони, керуючись «оперативною доцільністю», ігнорують обов'язок внесення відомостей до ЄРДР.

Окрім того, відомчий контроль за виконанням положень статті 214 КПК України здебільшого має формальний характер і не завжди забезпечує реальну ефективність. У період дії воєнного стану особливо нагальною постає необхідність підвищення його якості та результативності на фоні зниження ефективності прокурорського нагляду (через перевантаженість органів прокуратури), саме внутрішній контроль здатен швидко реагувати на порушення. А також шириться думка про необхідність створення каналів швидкої внутрішньої перевірки дій слідчих при відмові у внесенні відомостей до ЄРДР.

З огляду на загрози правовій визначеності та порушення принципу верховенства права, актуальним є ухвалення змін до КПК України, які б передбачили спеціальний порядок фіксації заяв та повідомлень про злочини в умовах надзвичайного чи

воєнного стану, унормувати можливість подання заяв через цифрові сервіси, у тому числі через «Дію» або Єдину інформаційну платформу, разом із тим розширили обов'язок прокурора щодо перевірки законності рішень про початок розслідування у справах воєнного часу.

Висновки. У воєнний час, коли правовий порядок зазнає додаткових викликів, саме на етапі початку досудового розслідування закладається фундамент подальшої законності всього кримінального провадження. Ігнорування гарантій прав заявника та потерпілого на цьому етапі призводить не лише до порушення внутрішніх стандартів, а й до недотримання міжнародних зобов'язань України у сфері прав людини. Тому необхідно адаптувати національне законодавство до реалій воєнного стану, не допустивши при цьому згортання конституційних гарантій.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про правовий режим воєнного стану»: № 389-VIII від 12.05.2015 року URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>.

2. Кримінальний процесуальний кодекс України: станом на 01.04.2025 року URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>.

3. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Кудла проти Польщі» (Kudla v. Poland), № 30210/96, 26 жовтня 2000 року. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-58920>.

Хабло Оксана Юрївна,

професор кафедри кримінального
процесу Національної академії
внутрішніх справ, кандидат юридичних
наук, доцент

ПРОБЛЕМИ НАБУТТЯ СТАТУСУ ПІДОЗРЮВАНОГО ЗА ВІДСУТНОСТІ ОСОБИ

Повідомлення про підозру у кримінальному провадженні має визначальне значення як для провадження в цілому, так і для особи, яка набуває статусу підозрюваного. Адже з повідомлення про підозру розпочинається етап притягнення особи до кримінальної відповідальності. Окрім цього, з моменту повідомлення особі про підозру слідчий, дізнавач, прокурор